

Ja, jeg er svært glad for å være her! Og så vil jeg bare gi en liten advarsel: Denne første foilen ser jo ganske bra ut, det gjør ikke resten av foilene. Det har skjedd et visst overføringsproblem. Jeg hadde jobbet litt med å få tak i noen gamle faksimiler fra Vårt Land og de er altså ikke kommet med når denne minnepennen ble fraktet hit opp.

Jeg vet ikke om det skjedde noe i bilen eller om det er forholdet mellom Mac og PC som ikke fungerer, men dette blir altså som å lese Vårt Land uten layout eller bilder. Det får dere tåle. Jeg håper at vi kan få tyve minutter som er fornuftige likevel.

Som sagt er jeg glad for å være her fordi at jeg opplever at Vårt Land har faktisk spilt en rolle i overgrepsspørsmål. Som Elisabeth også var inne på, tror jeg at vi har spilt en ganske viktig rolle når det gjelder åpenhet i forhold til de spørsmålene som vi omhandler her.

Jeg er svært glad for at disse spørsmålene i kristne sammenhenger nå behandles med så stor grad av faglighet. Vi er kommet litt ut av den åndelige sfæren på dette og over i faglighetssfæren. Det er veldig bra å oppleve, og det skal dere ha stor honnør for at dere gjør på den måten.

16. februar 1989 var et vendepunkt. Da var det en i redaksjonen som kom inn til meg og sa at nå blir det bråk. Vi hadde den første reportasjen i forbindelse med utstillingen til billedkunstneren Kari Grasmø. Hun tegnet og formidlet gjennom kunsten de overgrepene som hun var blitt utsatt for. Og det var jo en forferdelig sak.

Det var en blanding av sinne og fornektelse i leserkretsen. Jeg tror at det kan best beskrives på følgende måte: «Dette skjer ikke hos oss, eller dette kan jo ikke skje hos oss. Det kan jo ikke være slik.» Og når sånt skjer, så blir det nesten lovmessig, slik jeg kan se det, at det skapes noen fiendebilder: Det er noen som vil oss vondt. Det er noen som rapporterer falskt. Og det går ofte også på mot budbringerne, det går mot avisen, men det går også mot forskeren eller den som står frem med sin historie.

Jeg tror nok at det var Eva Lundgren som fikk merke det akkurat sterkest. Og jeg er helt sikker på at også Vårt Land har noe på samvittigheten i forhold til Eva Lundgren i forhold til tilbakemeldinger der. Men det blir sånne følelser: «Nå vil noen oss vondt og miljøet vårt noe vondt.» De fiendebildene må vi lære oss å oppdage og skjønne at de er usunne, og jeg tror dessverre det er litt typisk for kristne miljø at de fiendebildene skapes fordi vi er så opplært til å turnere dette som åndskampsspørsmål.

Som jeg sa så har Vårt Land fylt en rolle og spilt en viktig funksjon igjennom dette i tyve år. Det dypeste i journalistikken ligger jo i uavhengighet. Det er noe av det som konstituerer journalistikken. Du er ikke bundet opp til noen organisasjon eller menighet og dermed står du friere til å presentere det kontroversielle stoffet. Men det er også et element i journalistikken er at vi skal gi stemme til den som ingen stemme har.

Dessverre så har det vært en utvikling i norsk medievirkelighet der vi har fått en veldig tabloid journalistikk og der det også har slått inn på dette med overgrepsfeltet. Det jeg synes er det mest farlig, er den ekstreme trangten som tabloide mediene har til å gjøre overgrepere til monster-mennesker. Og ved å gjøre det så på den måten fratrukk de oss muligheten til å skjønne

at denne kampen mellom det gode og det vonde, den skjer inne i hvert enkelt menneske, noe som angår deg og meg.

Altså vi kunne potensielt være i en posisjon der vi ble overgriper. Vi må hele tiden ta inn over oss at denne posisjonen er mulig, slik at vi får et rett forhold til åndskampsbegrepet. Og jeg er så fortvilt over at åndskampen så ofte bare blir spørsmålet om mellom de gode og de onde, oss på den gode siden og de andre på den dårlige siden. Og at det ikke tas inn over oss at dette kan skje inni oss. Det er et veldig viktig perspektiv og jeg mener at media og særlig de tabloide mediene de forskyver dette perspektivet.

Videre så mener jeg at media har en viktig preventiv funksjon. For tretti år siden var det nesten slik at hvis du var en overgriper så var det Vårherre du var redd for. Nå er du heldigvis også redd for å kunne bli avslørt i media. Denne potensielle muligheten for at du kan bli avslørt er et fremskritt. Jeg vet ikke om jeg har faglig grunnlag for å si det, men at det skulle kunne fungere preventivt, det håper jeg i alle fall. At folk ikke gjør ting som de kanskje ellers ville ha gjort fordi at de er redde for å bli avslørt og fordi at de har sett historier om avsløringer.

Likevel så er ikke dette uproblematisk.. Det har vært et paradigmeskifte, jeg vet ikke akkurat når skiftet skjedde, men de aller fleste som sitter her er opplært til å tro på et offer. De som hevder at de har blitt misbrukt, de skal ikke oppleve den tilleggsbelastningen å erfare at det er fullt av mistenkelighet rundt den historien vedkommende forteller.

Men dette bryter med ganske viktige prinsipper i Vær Varsom-plakaten. Enkildjournalistikk er et fyord i pressesammenheng, det er noe av det verste du kan beskyldte en journalist for. Og slik er det faktisk i de fleste overgrepssaker. Overgrep skjer jo ikke i rom som dette med hundrevis av mennesker til stede, det skjer i posisjoner der det kanskje bare er to, som oftest to mennesker til stede. Og det er det som var sagt tidligere på denne konferansen, ord står mot ord. Og hva gjør du da som journalist?

En ting er å være sjelesørger, men hva når du skal ta stilling og avgjøre om dette egner seg for offentligheten? I jussen så er det slik at ingen skal dømmes uten at skyld er bevist. Dette liberale prinsippet fører til at mange som er skyldige går fri. Det må vi bare erkjenne. Det er noe av omkostningen ved å ha et liberalt rettssamfunn, at du skal ha den tryggheten at du blir ikke dømt før at det er virkelig er bevist at du har gjort det du har gjort.

Men i journalistikken så kan faktisk omtale skje uten at skyld er bevist. Og en medieomtale kan gi en mye strengere dom enn det juss og rettsvesen faktisk kan varte opp med. Jeg har hatt noen sanne samtaler i min tid som redaktør gjennom tyve år i Vårt Land. De vondeste og vanskeligste samtalene er når en ektefelle kommer nesten gråtende og opplever at ektefellen er uskyldig beskyldt for noe. Det er kjempekrevende.

Og jeg kan selvsagt ikke gjøre rede for hva er det som da har skjedd og hva er det som er faktiske realiteter, men jeg merker i alle fall den kolossale smerten som ligger i det. Og der har det faktisk blitt slik også at det er noen som sier at ja at VG skriver om det, at Dagbladet skriver om det, det er ikke mer enn de forventer, men at Vårt Land som er «min avis» skriver

om det blir så mye tyngre å bære. Dommen blir så mye hardere, slik er opplevelsen i alle fall. Det journalistiske justismordet det må vi hele tiden ha i bakhodet og vi må jobbe så hardt med at de historiene vi først forteller, de tror vi virkelig er sanne. Og jeg vet rett og slett ikke hvordan en skal komme seg ut av det dilemmaet. Men som en sa til meg: «Det er jo litt rart dette. Jeg kjenner to stykker som er anklaget for seksuelle overgrep, den ene tror jeg er uskyldig, den andre tror jeg ikke er uskyldig.»

Men kan du bruke kun den intuisjonen? Det er du nødt til å spørre deg om som journalist Kan du bruke bare intuisjonen på det? Som sagt så er jeg kjempeglad for at kirken jobber seriøst med disse problemstillingene. Jeg vil oppfordre dere, jeg prøver alltid å tenke når jeg er ute og snakker: Hvordan komme et lite stykke videre nå? Hvordan kan jeg være litt løsningsorientert? Og jeg tror faktisk at kirkelige organisasjoner gjennom det arbeidet som er gjort her på de siste tyve årene er kommet noe lenger enn mediene på dette.

Jeg tror dere har noe å tilføre mediene i forhold til den kunnskapen dere sitter på. Jeg kan bruke et eksempel: For noen år siden så var jeg styreleder i Norsk Presseforbund, som vedtar Vær Varsom-plakaten. Vi behandlet en helt annen sak, men som jeg mener kan ha litt paralleller. Igjennom svært mange år så var det i Vær Varsom-plakaten en ordlyd som sa at vi skulle være varsomme med å omtale selvmord. Og så begynte vi å gå inn i og spørre hvorfor var denne regelen så absolutt og så sterk? Administrasjonen i NP begynte å jobbe litt med fagmiljøene, de som kunne noe om selvmord og som hadde forsket i det. Og den kontakten, og den prosessen som vi hadde omkring disse spørsmålene førte til at hele holdninger til selvmord i mediene på mange måter ble snudd opp ned.

Vi tok ut paragrafen som sa vær varsom i omtale av selvmord. Vi så at selvmord var forbundet med så stor skam at det var rent følelsesmessige ting som gjorde at dette stod i paragrafen, det var skamelementet som hadde vært med opp igjennom historien i hundrevis av år.

Det vi lærte av fagfolkene, var at det som vi virkelig måtte være varsomme med å omtale i mediene var hvordan et selvmord hadde blitt begått. Fagfolkene kunne fortelle at når det i mediene ble gitt en beskrivelse av hvordan selvmordet hadde skjedd så var det en oppskrift for andre som gikk da og lekte med samme tanken. Med denne tilnærmingen ble hele den presseetiske problemstillingen snudd på hodet.

Jeg vet ikke hvordan dette med forholdet til mediene skal endres når det gjelder misbruk og de tingene her. Det har jeg ikke svaret på. Men jeg oppfordrer dere til å jobbe med det spørsmålet og gå inn i det og jobbe virkelig seriøst og bevisst med det. Takk for meg.